

— Центр радіофізичного зондування Землі.

НКА України разом із НАН України видають науково-технічні журнали «Космічна наука і технології», «Технічна механіка», «Проблеми управління та інформатики». Видано 5 наукових звітів «Космічні дослідження в Україні» (1995–1997, 1998–2000, 2000–2002, 2002–2004, 2004–2006 роки), які були поширені серед космічних агентств і наукових центрів. Організовано і проведено 7 наукових конференцій «Космічні дослідження».

Нова космічна програма на 2008–2012 рр. передбачає широке коло наукових дослі-

джень з основних пріоритетних напрямів, у результаті виконання яких буде забезпечено подальший розвиток досліджень. Розширено міжнародну співпрацю, створено унікальні прилади і методики, що об'єднують науковий і ракетно-космічний потенціали України. Передусім заплановано провести дослідження фундаментальних і прикладних проблем, пов'язаних із походженням й еволюцією Сонячної системи, Землі, вивчити сонячно-земні зв'язки, їх вплив на біосферу, навколишнє середовище і техногенну ситуацію в атмосфері та на поверхні Землі.

В.К. СИМОНЕНКО,
член-кореспондент НАН України,
голова Рахункової палати України

Насамперед хочу подякувати за можливість виступити перед такою представницькою аудиторією, яку без перебільшення можна назвати концентрованим втіленням інтелекту України, держави, яка в своєму становленні болісно шукає шлях розв'язання низки фундаментальних проблем, зокрема проблем системи і якості влади, вироблення стратегії соціально-економічного розвитку країни, що забезпечує перехід до нової філософії і нових форм розвитку економіки, яка базується на знанні.

Перехід до інноваційного розвитку економіки, до економіки знань — це проблема пошуку і залучення в економіку інтелектуальних та інвестиційних ресурсів, об'єднання їх у єдиний діалектично взаємозумовлений потік. І, на мій погляд, найперше завдання керівництва країни — здійснити заходи щодо закріплення на законодавчому рівні провідної науково-практичної ролі НАН України в цьому процесі.

І головне тут не питання фінансування науки, хоча структура фінансового забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності вкрай деформована і вимагає якісної зміни, а створення цілісної системи підготовки наукових кадрів, здатних забезпечувати фахівцями найвищої кваліфікації пріоритетні галузі економіки, відтворювати науковий потенціал відповідно до потреб держави і суспільства.

На жаль, вивчення цієї проблеми однозначно свідчить, що ні системи, ні політики в цьому питанні в державі немає. І це при тому, що з держбюджету тільки в 2007 році на підготовку фахівців із вищою освітою, аспірантів і докторантів виділено 13,6 млрд грн.

Ще у 2005 році Уряд, Міністерство економіки і Міністерство освіти й науки України були проінформовані про перенасичення ринку праці фахівцями економічного і юридичного профілю. Було запропоновано формувати державне замовлення щодо підготовки кадрів із вищою освітою

залежно від потреб галузей економіки. Навантаження на одне робоче місце з економічних спеціальностей на початок 2005 року становило майже 17 осіб, на початок 2008 року — більше як 50 осіб на 1 вакансію. Попри це, сьогодні третина всіх студентів країни продовжує навчатися за спеціальностями економічного і юридичного профілю. Така ж тенденція збережеться і в наступному навчальному році.

Загалом спостерігаємо скорочення кількості працівників наукових організацій, у галузі технічних наук їхня чисельність зменшилася більше ніж у 2 рази, проте за останні десять років у галузі суспільних наук кількість працівників збільшилася в 1,2 разу, у природничих і гуманітарних — залишилася без змін.

Наслідок такого скорочення — повна ерозія кадрового потенціалу в пріоритетних галузях економіки. Так, на підприємствах космічної галузі зберігаються тенденції до відтоку висококваліфікованих інженерних кадрів, сьогодні їхній середній вік становить 55 років, а інженерів-технологів і конструкторів — 65. І це при тому, що на підприємствах цієї галузі працює 21268 інженерно-технічних працівників. Про який розвиток і пріоритет цієї галузі можна говорити? Вона приречена на технологічне утриманство.

Інший аспект цієї важливої проблеми — це організація відтворення наукових кадрів, підготовки аспірантів і докторантів, на яку, до речі, тільки у 2007 році виділено 518 млн грн.

На відтворенні наукового потенціалу країни негативно позначається і встановлений порядок, за яким бюджетні асигнування на підготовку наукових кадрів найвищої кваліфікації затверджують у законах про держбюджет не окремою програмою, а в складі інших бюджетних програм. Не заплановано коштів на створення і зміцнення матеріально-технічної бази під-

готовки наукових кадрів, оплату роботи опонентів, екзаменаційних комісій, проведення експертиз дисертаційних досліджень з огляду на можливий плагіат, формування складу спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій.

Негативні наслідки має і нормативне неврегулювання вимог до баз підготовки наукових кадрів. Це привело до надання таких прав науковим організаціям, оснащених лабораторним обладнанням, зношеного від 60 до 100 відсотків. Наукові дослідження здійснюють на низькому рівні ще й тому, що один науковець поєднує з основною роботою керівництво десятком аспірантів і докторантів, що в 2—3 рази перевищує норми наукового керівництва.

Унаслідок цього аспірантуру і докторантуру у 2006—2007 рр. закінчили, захистивши дисертації, тільки 8,5% аспірантів і 26,7% докторантів. Не захистили дисертацій 1905 випускників аспірантури і докторантури. До того ж за останні 10 років кількість захищених докторських дисертацій у пріоритетних для інноваційного прогресу галузях зменшилася в 1,7 разу.

І це при тому, що кількість установ, які мають у своєму складі аспірантуру й докторантуру, останніми роками постійно зростає, і сьогодні їхня чисельність становить 507 аспірантур і 252 докторантури.

У розв'язанні цієї проблеми, на мій погляд, важливу роль повинна відіграти Вища атестаційна комісія, яка з адміністративно-контрольного органу, органу державного управління повинна перетворитися на організаційний інститут у складі НАН України

Присутній тут аудиторії не треба доводити, що заможність розвинених країн базується на економіці знань, де інтелектуальна власність є найціннішим капіталом держави і одним із найважливіших чинни-

ків зростання економіки. Сьогодні в розвинених країнах 85–90% приросту ВВП забезпечує застосування нових знань у техніці і технологіях. В Україні цей показник становить близько 0,3%. Тому забезпечення захисту прав інтелектуальної власності має стати державною політикою. У нашій країні за цей напрям діяльності відповідає Державний департамент інтелектуальної власності в системі Міністерства освіти і науки. Але про який захист інтелектуальної власності може йтися, якщо в міністерстві відсутній бухгалтерський облік створеної наукової продукції, як і база даних перспективних винаходів. Десятиріччями створюють так і не створену Державну патентну бібліотеку та її регіональні відділення. Ось і виходить, що інтелектуальна власність відкрита для безконтрольного використання, зрозуміло, не на користь економіки країни.

Яскравим показником вакханалії, яка відбувається з інтелектуальною власністю, є дані патентного відомства США, які стверджують, що за останні 5 років українські винахідники подали 140 заявок на отримання патенту США, оминувши вітчизняну реєстрацію.

О.Л. КОПИЛЕНКО,
член-кореспондент НАН України,
директор Інституту законодавства Верховної Ради України

Перед українською правовою наукою постали важливі завдання на ниві наукового забезпечення законотворчої діяльності, розвитку національного законодавства, здатного ефективно регулювати державне життя і суспільні відносини.

Позитивним зрушенням у зазначеній сфері сприяє постійна увага до цих питань з боку Президії НАН України, Секції суспільних і гуманітарних наук, Відділення іс-

Ситуація погіршиться з повноправним вступом України в СОТ, оскільки Уряд затвердив збільшення в декілька разів (до 32) розмірів зборів за дії, пов'язані з охороною об'єктів інтелектуальної власності в промисловості. Результатом запровадження нових розмірів зборів з дня вступу до СОТ стане втрата правової охорони винаходів, що належать державі або створених на основі бюджетних засобів, монополізація ринку України іноземними патентовласниками, перетікання винаходів до фізичних осіб, для яких постанова передбачає пільги, а отже, гальмування технологічного і економічного розвитку країни. Крім того, у сьогоднішніх умовах ці гроші підуть не до бюджету, а в створене державне підприємство «Укрпатент».

Якщо виходити з амбітної мети — перетворити Україну на провідну світову державу, — необхідне принципове переосмислення ролі держави і Національної академії наук України в подоланні економічного відставання від країн-лідерів. У зв'язку з цим на думку спадають слова відомого вченого Жоліо Кюрі, сказані майже 100 років тому, про те, що «країна, яка не розвиває науку, неминуче перетвориться на колонію».

торії, філософії і права. Так, ще 28 березня 2003 року прийнято Постанову Президії НАН України «Про співробітництво у вирішенні проблем наукового забезпечення законодавчого процесу», 23 вересня 2003 року — Постанову «Конституційно-правові проблеми державотворення в Україні». 25 червня 2004 року відбулася спільна сесія Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України, АПрН та Інституту законо-